

الشمس الزمان الیم

هنرهای دستی و سیر تحول آن در ایران

مؤلفان:

ادریس ابن عباسی - علی اصغر مقتدائی

سرشناسه : ابن عباسی، ادریس، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور : هنرهای دستی و سیر تحول آن در ایران / ادریس ابن عباسی، علی اصغر مقتدائی.
مشخصات نشر : تهران: جمال هنر، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری : ۵۰۸ ص.: مصور.
شابک : 978-964-6884-50-2
یادداشت : کتابخانه.
موضوع : صنایع دستی — ایران — تاریخ
موضوع : نقش‌های تزئینی — ایران — تاریخ
شناسه افزودن : مقتدائی، علی اصغر، ۱۳۳۴ -
رده بندی کنگره : ۱۳۹۰ ۹۷۹-۷/ TT1۰۷
رده بندی دیویی : ۷۴۵/۵۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۰۴۴۳۲

عنوان: هنرهای دستی و سیر تحول آن در ایران

مؤلفان: ادریس ابن عباسی - علی اصغر مقتدائی

ناشر: مؤسسه انتشاراتی جمال هنر

نظارت فنی و امور چاپ: سعید قونسوری، محمد امیری

طراح جلد: غزاله خرمی‌نیا

ویراستار: علی اصغر مقتدائی

نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۰

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۱۶۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۸۸۴-۵۰-۲

جمال هنر: تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت شمالی)، بین خیابان روانمهر و

خیابان لبافی‌نژاد، پلاک ۴۰ تلفن: ۶۶۴۸۸۵۲۱، ۶۶۴۸۸۴۷۱، ۰۹۱۲۶۱۸۰۸۳۹، ۰۹۱۲۵۴۷۰۴۱۰

دورنگار و پیام‌گیر: ۶۶۴۶۲۵۱۴ - فونسوری - امیری

www.jamalhonar.ir

www.jamalhonar.com

فهرست مطالب

فصل اول

۱۱	طراحی و نقاشی سنگی
۱۱	هندسه نقوش
۱۴	تاریخچه نقوش سستی در ایران
۱۵	نقوش سستی دوره عیلامی
۱۷	نقوش سستی دوره هخامنشی
۱۹	نقوش سستی دوره اشکانی
۱۹	نقوش سستی دوره ساسانی
۲۰	نقوش سستی دوره اسلامی
۲۱	نقوش سستی دوره سلجوقی
۲۸	نقوش شکسته انسانی
۲۹	نقوش شکسته حیوانی
۳۱	نقوش شکسته گیاهی
۳۳	نقوش برگرفته از سایر پدیده‌های طبیعی
۳۴	نقوش شکسته اشیاء
۳۸	نقوش کاملاً انتزاعی
۴۰	گره‌ها
۴۵	طراحی نقوش سستی
۴۷	ویژگی‌های نقوش از آثار تمدن‌های اولیه
۴۹	ویژگی‌های عمده نقوش دوره هخامنشی
۵۲	ویژگی‌های نقوش گیاهی در دوره ساسانی
۵۸	ویژگی‌های نقوش و طرح‌های دوره اسلامی از ابتدا تا پایان دوره سلجوقی (قرن هشتم هجری)
۵۹	ویژگی‌های طراحی نقوش در دوره ایلخانیان و تیموریان
۶۱	ویژگی‌های نقوش سستی در دوره صفویه
۶۲	نگارگری
۶۲	تاریخچه نگارگری ایرانی
۶۷	تاریخ نگارگری پس از ورود اسلام
۷۰	ویژگی‌های مکاتب نگارگری در ایران
۱۰۶	تذهیب و تشعیر

فصل دوم

۱۰۹	سنگ تراش
۱۰۹	خراطی سنگ
۱۱۱	نقش برجسته کاری سنگ
۱۱۳	سنگ بری
۱۱۴	مشبک کاری سنگ
۱۱۵	خرایش سنگ
۱۱۶	روش تلفیق
۱۱۷	نگین تراشی

۱۱۷	 حکاکای سنگ
۱۱۸	 پیکره تراشی

فصل سوم

۱۱۹	 سفالگری
۱۲۰	 تاریخچه‌ی سفالگری در ایران
۱۳۷	 مراحل مختلف سفالگری
۱۳۷	 مرحله اول سفالگری
۱۳۹	 مرحله دوم سفالگری
۱۴۱	 مرحله سوم سفالگری
۱۴۵	 مرحله چهارم سفالگری
۱۴۸	 مرحله پنجم سفالگری
۱۴۹	 سفال‌های دوره اسلامی در ایران
۱۴۹	 سفالینه‌های قرون اول تا سوم هجری قمری
۱۴۹	 سفالینه‌های قرن چهارم هجری قمری
۱۵۰	 سفالینه‌های قرن پنجم هجری قمری
۱۵۰	 سفالینه‌های قرون ششم و هفتم هجری قمری
۱۵۳	 سفالینه‌های قرون هشتم و نهم هجری قمری
۱۵۶	 سفالینه‌های قرون دهم تا سیزدهم هجری قمری
۱۵۹	 سفالینه‌های دوره‌های زندیه و قاجاریه
۱۶۰	 آشنایی با مراکز مهم سفالگری در ایران
۱۶۰	 لالچین همدان
۱۶۰	 مید یزد
۱۶۲	 شهرضای اصفهان
۱۶۳	 مند گناباد
۱۶۳	 گلپورکان سراوان بلوچستان
۱۶۴	 زنوز تبریز
۱۶۵	 نطنز
۱۶۵	 قم
۱۶۶	 سیامک گلilan

فصل چهارم

۱۶۷	 آکار هللی بافت و نساجی (بافتگی و نساجی)
۱۶۷	 بافتگی
۱۶۷	 بافتگی دستی
۱۶۸	 نمد
۱۷۰	 حصیربافی
۱۷۱	 بافتگی داری
۱۷۲	 گلیم
۱۷۳	 انواع گلیم
۱۷۵	 قالی و تاریخچه آن
۱۷۸	 تقسیم بندی قالی از نظر سبک محلی
۱۷۸	 تقسیم بندی قالی از نظر شیوه بافت

۱۷۹	تقسیم بندی قالی از نظر جنس
۱۷۹	تقسیم بندی قالی از نظر شکل هندسی
۱۷۹	تقسیم بندی قالی از نظر اندازه
۱۸۰	فرش بافی در مناطق مختلف ایران
۱۸۴	معروف ترین قالی های ایران در موزه های معتبر جهان
۱۸۵	گبه
۱۸۶	بافتندگی دستگاهی
۱۸۸	شیوه بافتندگی دستگاهی ساده
۱۸۸	جاجیم
۱۸۹	زبلو
۱۹۰	شیوه بافتندگی دستگاهی پیچیده
۱۹۰	زری
۱۹۱	مخمل
۱۹۳	ترمه

فصل پنجم

۱۹۵	فلزکاری
۱۹۷	تاریخچه فلزکاری در ایران
۱۹۸	هزاره اول ق.م در ایران
۱۹۹	ناحیه لرستان
۲۰۲	ناحیه حنلو
۲۰۳	ناحیه مارلیک
۲۰۴	ناحیه املش
۲۰۶	ناحیه زیویه
۲۰۸	ناحیه جیحون
۲۱۰	دوره ایران باستان
۲۱۱	آثار فلزی دوره ی هخامنشی
۲۱۳	آثار فلزی دوره ی سلوکیان و اشکانیان (پارتیان)
۲۱۴	آثار فلزی دوره ی ساسانی
۲۱۷	فلزکاری دوره ی اسلامی
۲۱۷	فلزکاری دوره ی سلجوقیان
۲۱۸	روش های ساختن و تزئین فلزکاری دوران سلجوقی
۲۱۹	حکاکي
۲۲۰	کوفت گری
۲۲۰	مشبک کاری
۲۲۰	میناکاری
۲۲۰	ترصیع
۲۲۰	برجسته کاری
۲۲۰	فلزکاری دوره صفویان
۲۲۳	روش های ساخت و شکل دهی آثار فلزی
۲۲۴	ورق کاری

۲۲۵	مبله کاری
۲۲۵	قفل سازی
۲۲۶	ابزار و یراق آلات سازی
۲۲۷	تزیین آثار هنری فلزی
۲۲۷	قلمزنی
۲۲۹	مشک کاری
۲۳۱	کوفت گری
۲۳۲	زرگری

فصل هشتم

۲۳۵	شیشه کاری
۲۳۷	تاریخ شیشه در دنیای باستان
۲۳۸	تاریخ شیشه گری در ایران
۲۴۰	روش های ساخت شیشه
۲۴۱	شیشه رنگی
۲۴۳	روش های تزئین شیشه

فصل نهم

۲۴۹	هنرهای چوبی
۲۵۹	تاریخچه صنایع دستی چوبی ایران
۲۵۹	صنایع چوبی قبل از اسلام
۲۶۰	صنایع چوبی در قرون اولیه اسلام
۲۶۳	آثار چوبی دوره میانه اسلامی
۲۶۸	صنایع چوبی دوره صفویه
۲۷۰	صنایع چوبی دوره معاصر
۲۷۱	معرف چوب
۲۷۲	انواع معرف چوب
۲۷۶	مصالح مصرفی در معرف چوب
۲۷۸	منبت
۲۷۸	انواع منبت چوب
۲۷۹	انواع منبت
۲۸۲	مواد و مصالح مصرفی در منبت چوبی
۲۸۴	ابزارهای منبت کاری
۲۸۶	هنر خاتم
۲۸۷	تاریخچه خاتم کاری در ایران
۲۹۷	مراحل ساخت خاتم
۳۱۲	فرهنگ اصطلاحات و لغات دستی در خاتم سازی

فصل دهم

۳۱۵	واپ و رنگری سلتی
۳۱۵	چاپ مستقیم
۳۱۶	چاپ غیرمستقیم
۳۱۷	چاپ قلمکار
۳۲۱	روش های تولید و آماده سازی پارچه قلمکار

۳۲۳	 چاپ کلاه‌ای
۳۲۵	 آثار رنگرزی سستی
۳۲۵	 مواد رنگزا

فصل نهم

۳۲۹	 آثار هلزی (هندوای‌های سلتی)
۳۲۹	 انواع روش‌های رودوزی سستی
۳۲۹	 رودوزی
۳۳۰	 سوزندوزی بلوچ
۳۳۱	 پته‌دوزی
۳۳۲	 نخ‌کشی و رودوزی
۳۳۳	 سکه‌دوزی
۳۳۳	 چشمه‌دوزی
۳۳۴	 آرایه‌دوزی
۳۳۸	 گلابتون‌دوزی

فصل دهم

۳۴۲	 سبک‌های هنرهای دستی و صنایع دستی ایران
۳۴۲	 صحافی و جلدسازی
۳۴۲	 سازسازی
۳۴۵	 ضریح‌سازی
۳۴۶	 مرصع‌کاری (ترصیع)
۳۴۶	 میناکاری
۳۴۷	 قلمدان‌سازی

فصل یازدهم

۳۴۹	 خط و خوشنویسی
۳۴۹	 تاریخچه‌ی پیدایش خط
۳۵۴	 خطوط اسلامی
۳۵۸	 خط کوفی پیرآموز
۳۶۰	 خط کوفی ایرانی (کوفی شرقی)
۳۶۲	 خط کوفی معقلی (بنایی)
۳۶۳	 خط کوفی معقلی ساده (بنایی)
۳۶۶	 خط کوفی معقلی مشگل
۳۶۷	 خط کوفی معقلی گره‌دار (مضفور)
۳۶۹	 خط کوفی معقلی متناظر و متماکس
۳۷۱	 خط کوفی تزئینی
۳۷۵	 خط کوفی متلاصق
۳۷۷	 خط کوفی زخرفی
۳۷۷	 خط کوفی گره‌دار
۳۷۹	 خط کوفی گره‌دار مشکل
۳۸۰	 خط کوفی مشجر (مشعب)
۳۸۰	 خط کوفی مورق (برگ‌دار)

۳۸۲	خط کوفی متداخل
۳۸۲	خط کوفی مزهر (گل و برگ دار)
۳۸۴	خط کوفی معشق
۳۸۶	خط کوفی مشبک
۳۸۷	خط کوفی حاشیه دار (ذی اطار)
۳۸۹	خط کوفی مدورالنوس
۳۹۰	خط کوفی نیشابوری
۳۹۱	خط کوفی موشح
۳۹۱	خط کوفی موشح کامل
۳۹۲	خط کوفی مشگل
۳۹۴	خطهای رایج بعد از کوفی
۳۹۵	قلم جلیل
۳۹۶	قلم طومار
۳۹۷	قلم مسلسل
۳۹۸	خط مسلسل زنجیری
۳۹۹	خط مسلسل مضاعف
۳۹۹	قلم متاوی
۴۰۰	قلم مقترن
۴۰۱	اقلام سته
۴۳۰	خط تعلیق
۴۴۲	خط شکسته نستعلیق
۴۴۷	چلیپا
۴۵۲	قصارنویسی (مقطع نویسی)
۴۵۴	سیاه مشق
۴۶۵	خط دیوانی خفی
۴۶۷	خط دیوانی جلی
۴۷۱	خط دیوانی جلی زورقی
۴۷۱	خط واوی (قلم واوا)
۴۷۳	قلم طغرا
۴۷۸	خط شبه طغرا
۴۷۹	خط مثنی
۴۸۴	خط و نقش (خط شکلی)
۴۸۸	خط تزئینی
۴۸۹	مرغ بسمله (خط طاووسی)
۴۹۱	خط متعلی
۴۹۳	نقاشی خط
۴۹۸	قلم نی
۴۹۹	اجزای قلم
۵۰۵	ملایع

هنر برتر از کوهر آید پدید

هنر تبلوری است از حس زیباشناسی و خلاقیت های انسانی

انسان از دیرباز با هنرهای گوناگون آشنایی داشته و با کشیدن نقاشی و طراحی بر روی سفال، فلز، چوب و سایر اشیاء، وسایل زندگی خود را تزئین می کرده و آثار هنری ارزشمندی را پدید می آورده است. هنرمندان سرزمین کهن ایران، از گل خام، زیباترین ظروف و اشیاء را می ساختند و با نقوشی بسیار ساده، احساس درونی خود را به تصویر می کشاندند.

سکوه و عظمت هنر ایرانی همواره زبانزد بوده و دستاوردهای هنرمندان اقوام مختلف هنوز هم معرف فرهنگ غنی این سرزمین است. کتیبه ها، نقش برجسته ها، نقش و نگارهای روی اشیاء مختلف چون سفال، سنگ، کاغذ، قالی، پارچه و سایر هنرهای دستی، حرر حکاکی را بر جای می بخواب می کند و چند دقیقه ای به تامل وادی دارد. هنر ایران همان هنر غنی و پر بار دیرینه است که تاکنون بر جای مانده و همچنان به رونق و اعتبار خود حیات دوباره می دهد.

هنرمندان با تصویر کشیدن شکفتن های خلقت و خلق آثار هنری از جنس فرهنگ و باورهای دینی اش، نه تنها به رضایت درونی می رسد بلکه فرهنگ و باورهای دینی خود را بخصوص در بین جوانان اشاعه داده و بازبان

هنر بسیاری از حرف‌دارایان می‌کند. پنخامی که هنر رنگ سازندگی و تصدیه خود کیرد، نوری برای هدایت
روشنکرا نه بشری شود و خدا جوی و عدالت را سرشق زندگی انسان می‌کند.

سماری می به جامانده، نقش برجسته، کچبری، کاشی کاری، فلزکاری، بافته و دست کاری می روی
چوب، هرد و هرد هنر می هستند که نقوش آنها حاکی از اعتقاد و حس درونی خالق آن بوده و یکتا پرستی را
نشان می دهد، باین نشان می میار می اسلامی گذشته می دور نیز در هنر گایان است. خلق یک اثر و
هنر دینی به دون هنرمند بر می گردد، سی که او را به سوی مبودش متایل می کند.

مجموعه ای را که در پیش رودارید، اطلاعاتی جامع و کامل از هنر می سنتی ایران است که برای همه
علاقه مندان به هنر می سنتی تالیف و تدوین گردیده و تقدیم به دوستداران هنرمی گردد، بدان امید که مورد توجه
و عنایت شما قرار گیرد.

اوریس ابن عباسی - علی اصغر مستدانی